

Genomics

IVO VAN HILVOORDE

Topsport en gendoping. Grenzen aan sport, opsporingen en geloofwaardigheid

AMADE M'CHAREK

Een kwestie van technieken. Over de buitensporigheid van de genetica en de onbestendigheid van ras

TSJALLING SWIERSTRA

Een tumor is ook collectief bezit. Het afstaan van lichaamsmateriaal ten behoeve van dna-banken

krisis

TIJDSCHRIFT VOOR
EMPIRISCHE FILOSOFIE

* 4 * 2004 *

Signalementen

► BAUKJE PRINS

Voorbij de onschuld. Het debat over integratie in Nederland
Amsterdam, Van Gennep, 2004. 218 p. ISBN 9055153188. 22,50

Wat zijn de grenzen van diversiteit? Hoe om te gaan met wat voor onszelf en voor de ander heilig is? Beide vragen vormen de leidraad bij Baukje Prins' analyse van het debat over integratie in Nederland. Volgens haar zijn het schadebeginsel en de morele autonomie de belangrijkste criteria om grenzen te stellen aan diversiteit: handelingen mogen burgers geen schade berokkenen en hun vrijheid om een eigen conceptie van het goede leven te vormen, na te leven en eventueel te herzien mag niet worden aangetast. Wederzijds respect en verantwoording afleggen van wat men zegt en doet vormen de criteria om te bepalen wat in de relaties tussen burgers onderling heilig is. In deze herziene, uitgebreide en ook betere versie van *Voorbij de onschuld* toont Prins met fenomenologische en hermeneutische finesse aan dat met deze criteria nog niet alles is gezegd.

R.G.

► MARTIN DRENTHEN

Grenzen aan wildheid. Wildernisverlangen en de betekenis van Nietzsches moraalkritiek voor de actuele milieuethiek
Budel, Damon, 2003. 320 p. ISBN 9055734047. 18,90

Veel filosofen denken dat achter elk debat wel een filosofisch probleem schuilt. Martin Drenthen concentreert zich in dit proefschrift op een probleem dat ten grondslag ligt aan het debat over het milieu: de verhouding tussen moraal en natuur. In hoeverre kan de natuur normen aan de hand doen die bruikbaar zijn voor de huidige ethiek? Wat is de morele betekenis van de natuur? Voor een antwoord op deze vragen gaat Drenthen te rade bij Friedrich Nietzsche. Wat de Duitse filosoof te melden heeft over de wijze waarop mensen met de natuur omgaan is zijns inziens vruchtbaar voor de milieuethiek.

R.G.

• COYAN TROMP

Breedbeeld wetenschap. Een kritisch-reflexief onderzoeksmodel gebaseerd op een breed rationaliteitsbegrip

Utrecht, Jan van Arkel, 2004. 413 p. ISBN 9062244564. 29,50

Wetenschappers hebben dikwijls een eenzijdige kijk op de wereld. Zij zijn vaak blind voor normatieve kwesties en irreflexief ten aanzien van de relatie tussen kennis en macht. Coyan Tromp wil met dit proefschrift een einde maken aan de beperkingen van de moderne wetenschap. Het alternatief dat wordt gepresenteerd is een kritisch-reflexieve 'breedbeeldwetenschap'. Tromp heeft zich hierbij vooral laten inspireren door Jurgen Habermas. Het boek heeft veel overeenkomsten met de *Waarheidstrechter* van Harry Kunneman.

R.G.

• ARTHUR C. DANTO

De komedie van de overeenkomsten. Over kunst, filosofie en geschiedenis

Groningen, Historische Uitgeverij, 2002. 352 p. ISBN 9065541322. 24,95

Arthur C. Danto is een van de belangrijkste moderne theoretici over kunst. Het is daarom goed dat er nu een representatieve keuze uit zijn werk vertaald is. Beschouwingen over het werk van Danto worden veelal geïllustreerd met Andy Warhols Brillo-dozen. Dat is niet verwonderlijk, want de tentoonstelling waarop dit kunstwerk werd getoond inspireerde Danto tot het schrijven van het artikel dat bijzonder invloedrijk werd en waar het uitgangspunt van zijn latere beschouwingen al in was vervat. Het kernidee is ons inmiddels zo bekend dat het haast triviaal aandoet: een kunstwerk onderscheidt zich volgens Danto niet van andere objecten door bepaalde, esthetische eigenschappen, maar geldt als kunst omdat het in de wereld van de kunst als zodanig wordt aangemerkt. Die wereld van de kunst bestaat met name uit de geschiedenis van kunstwerken en uit de theorieën die in de loop der tijden over kunst zijn gedebiteerd. Voor beide is geschiedenis cruciaal. Het accent in de keuze van de opstellen ligt dan ook terecht op de verreikende implicaties van Danto's uitgangspunt voor kunst en geschiedenis. Het is ook een historicus, Frank Ankersmit, die de bijzonder verhelderende inleiding schreef. In een speciaal voor deze uitgave geschreven nawoord belicht Danto de historische context van zijn eigen kunstfilosofie.

98

F.R.

► IDO DE HAAN

Politieke reconstructie. Een nieuw begin in de politieke geschiedenis
Utrecht, Universiteit Utrecht, 2004. 45 p. ISBN 9076912483. 8,00

Ido de Haan is zeker niet onbescheiden wanneer hij met deze oratie pretendeert de politieke geschiedenis nieuw leven in te blazen. Hij stelt voor een nieuw begin te maken in de politieke geschiedenis door o.a. metaforen die gebruikt worden om over de geschiedenis te spreken te veranderen. Zo kan men beter in termen van tempo's en tempowisselingen historische ontwikkelingen karakteriseren dan in termen van duur en durées. De Haan maakt zijn pretentie ook meteen waar door met behulp van een nieuw vocabulaire enkele overgangperiodes uit de geschiedenis, zoals Nederland na 1814, in een nieuw licht te plaatsen. Overgangperiodes onderscheiden zich van geregelde regeringswisselingen en herzieningen van de grondwet door constitutionele politiek, dat wil zeggen een herformulering van de regels van de politiek. Gezien het feit dat veel landen tegenwoordig een dergelijke politieke transitie doormaken, is De Haans oratie en het daarop gebaseerde onderzoeksprogramma uiterst actueel.

R.G.

► JURGEN HABERMAS

Der gespaltene Westen. Kleine Politische Schriften X
Frankfurt am Main, Suhrkamp, 2004. 193 p. ISBN 3581123831. 10,00

In dit deel van zijn politieke geschriften analyseert Habermas de *Zeitgeist*. Hij constateert dat het Westen gespleten is. Na 11 september 2001 tekenen zich zowel tussen als binnen de Verenigde Staten en Europa steeds meer politieke verschillen af. Habermas is van mening dat niet het terrorisme debet is aan die gespletenheid, maar de regering-Bush, die met haar unilateralisme de rol van de Verenigde Naties marginaliseert, in Guantánamo Bay de mensenrechten schendt en met de oorlog in Irak het volkenrecht aan de laars lapt. In deze bundel is het roemruchte stuk opgenomen dat hij samen met Derrida geschreven heeft en waarin ze zich sterk maken voor een Europa dat tegenover het unilateralisme van de Verenigde Staten een internationalisme stelt en in de geest van Kant opkomt voor een effectieve wijziging van het internationale recht en haar instituties, met name de Verenigde Naties. Hiermee keren zij zich impliciet tegen het politiek opportunisme van de Nederlandse regering die met haar steun aan Bush de overgang van het klassieke volkenrecht naar een meer kosmopolitische rechtstoestand in de weg staat.

R.G.

► MARC VAN DEN BOSSCHE

Het pathos van het denken. Opstellen over subjectiviteit en intersubjectiviteit
Budel, Uitgeverij Damon, 2003. 160 p. ISBN 9055734489. 14,90

De Vlaamse filosoof Marc van den Bossche voegt zich in de traditie van de wijsgerige antropologie. De leefwereld van de mens kleurt zijn denken en handelen; het is de verwijzing naar deze omringende wereld waarvoor Van den Bossche het begrip 'pathos' reserveert. Op de achtergrond klinkt kritiek op de zogenaamde technische rede, die door de nadruk op eenheid, wetmatigheid en universaliteit veel goeds oplevert maar tegelijkertijd evenzeer waardevols uitsluit. Van den Bossche richt zich nu juist op dit buitengesloten 'andere': de natuur, het eigen lichaam, de medemens. Hij doet dat vooral door middel van beschouwingen gewijd aan filosofen die zijn geïnspireerd door het werk van Heidegger. Zo zou het vragen én het luisteren waar Gadamer zo de nadruk op legt de mens weerhouden van een al te instrumentele verhouding met zijn omgeving. Aan de hand van Merleau-Ponty spitst Van den Bossche deze dialogische verhouding toe op liefde en seksualiteit. Naast Gadamer en Merleau-Ponty komen bij Van den Bossche Heidegger zelf, Hannah Arendt, Gianni Vattimo en, ietwat verrassend, Benjamin Barber ter sprake.

F.R.

► HANS RADDER

Wetenschap als koopwaar?

Een filosofische kritiek

Amsterdam, Vrije Universiteit, 2003. 27 p. ISBN 9053838872. 8,00

De praktijk en de opvatting van wetenschap is veranderd door de toegenomen invloed van de commercie op de universitaire wetenschapsbeoefening. Omdat universitaire activiteiten en resultaten meer en meer in economische termen geïnterpreteerd en op grond van economische criteria beoordeeld worden, zijn wetenschappers afhankelijker geworden van derden (het bedrijfsleven, de overheid, etc.). In zijn oratie onderwerpt Hans Radder deze ontwikkeling aan een belangwekkende filosofische kritiek. Zijns inziens is filosofische kritiek openlijk normatief zonder te vervallen tot moralisme. Met deze opvatting keert hij zich terecht tegen het vigerende naturalisme van wetenschapsfilosofen en wetenschapsonderzoekers die 'hun eigen studies van wetenschap en technologie als puur beschrijvend of verklarend (interpreteren), alsof ze losstaan van iedere evaluatieve of normatieve stellingname'.

R.G.

▸ MARTIN VAN HEES EN MARIAN VERKERK (RED.)

Het goede leven. Over oude en nieuwe waarden

Amsterdam, Boom, 2003. 143 p. ISBN 905352942. 15,-

Normen en waarden worden veelal in een adem genoemd. In de gelijknamige politieke debatten gaat het vooral om normen, de verplichtende regels. In *Het goede leven*, een door Martin van Hees en Marian Verkerk uitgegeven bundel, staan waarden centraal. Zeven Nederlandse filosofen bespreken elk een waarde, die voor het goede leven onontbeerlijk zou zijn. Frans Jacobs schrijft over liefde, Theo van Willigenburg over geluk, Henk Manschot over vriendschap, Martin van Hees over authenticiteit, Paul van Tongeren over tolerantie, Hans Achterhuis over idealisme en Marian Verkerk over autonomie. In hun bijdragen proberen de auteurs te bepalen wat de bestanddelen van de betreffende waarde zijn, wat er vroeger onder werd verstaan en welke betekenis wij er tegenwoordig aan hechten.

F.R.

▸ MARLI HUIJER EN KLASIEN HORSTMAN

Factor xx. Vrouwen, eicellen en genen

Amsterdam, Boom, 2004. 254 p. ISBN 9053529896. 19,50

Wat vinden vrouwen van *genomics* en van de rol die vrouwen in dit explosieve terrein daadwerkelijk, idealiter spelen? In deze interviewbundel komen vrouwen aan het woord die vanuit verschillende landen en verschillende expertises verstand hebben van *genetica*. Marli Huijer en Klasien Horstman vragen deze vrouwen om uitleg over hun vak maar ook om stellingname: Wat doe je en welke consequenties heeft dat voor vrouwen? Vooral deze tweede vraag zorgt ervoor dat het boek leest als een wake-up call voor de veranderingen die genetische technieken sluipenderwijs veroorzaken in de levens van vrouwen. Vrouwen met vrouwen over vrouwen laten praten levert veel lezenswaardigs op over het rijkgeschakeerde veld van *genomics*. Vanzelfsprekend, zou ik bijna zeggen, vestigt het ook de aandacht op de vrouwelijke stem.

R.B.

101